

116-012

การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทย
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2371 - 2500

นางสาว กฤษณา รังสียนันท์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2525

008365

THE GROWTH OF CHRISTIAN ORGANIZATION AND ITS IMPACT ON THAI SOCIETY
FROM 1828 - 1957 A.D.

Miss Krishna Rangsiyanan

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1982

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การขยายตัวขององค์กรธุรกิจ เคียนและผลที่มีต่อสังคมไทยตั้งแต่ปี

พ.ศ. 2371 - 2500

โดย นางสาวกฤษณา รังสิยานันท์

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ

ดร. แมน พงศ์อุดม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... กณตย์บัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประทีป บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ฤ ป้อมเพชร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ วิมลวรรณ กัทโรดม)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.แมน พงศ์อุดม)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2371 - 2500

ชื่อนิสิต นางสาวกฤษณา รังสิยานันท์

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ อธิมา พิทักษ์ไพรวรรณ
ดร. แมน พงศ์อุดม

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา 2524

บทคัดย่อ

ช่วง พ.ศ. 2371 - 2500 เป็นระยะเวลาที่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ได้วางรากฐานในประเทศไทย โดยเริ่มต้นจากมิชชันนารีชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามา เพื่อวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ศาสนาเพียงไม่กี่คน การดำเนินงานในระยะแรกของมิชชันนารีเป็นการดำเนินงานโดยอิสระไม่ได้สังกัดกับองค์กรใด ๆ จนกระทั่งต่อมาเมื่อมีการขยายงานเผยแพร่มากขึ้นจึงมีการติดต่อกับองค์กรคริสตศาสนาในต่างประเทศ คือ BOARD OF FOREIGN MISSION ที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งจะเรียกสั้น ๆ ว่า บอร์ดฯ เพื่อขอความช่วยเหลือด้านการเงินตลอดจนการจัดส่งมิชชันนารีเข้ามาปฏิบัติงาน

เมื่อทางบอร์ดฯให้การสนับสนุนมีผลให้การดำเนินงานเผยแพร่คริสตศาสนา เป็นไปอย่างกว้างขวางขึ้นและก่อให้เกิดรูปแบบขององค์กรทางศาสนาเป็นครั้งแรก คือ การก่อตั้งสถานี (STATION) หรือที่ทำการของมิชชัน ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้

จากการขยายตัวในรูปของสถานี พร้อม ๆ กับการก่อตั้งคริสตจักรเพื่อที่จะให้การทำงานเป็นไปอย่างได้ผลจึงเป็นความจำเป็นต้องมีศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างสถานีต่าง ๆ เพื่อกำหนดนโยบายตลอดจนวิธีการดำเนินงานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นจึงมีการรวมสถานีต่าง ๆ ให้เข้าอยู่ภายใต้องค์กรเดียวกัน คือ สภาคริสตจักร

ในประเทศไทย ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2477 และเพื่อที่จะให้คริสเตียนชาวไทยได้รับ
 ผิดชอบในการดำเนินงานอย่างแท้จริงหลังจากที่มิชชันนารีชาวต่างประเทศได้เป็นผู้นำใน
 การดำเนินงานมาเป็นเวลานานแล้ว ดังนั้นในปี พ.ศ. 2500 มิชชันนารีจึงลดบทบาทลง
 เป็นเพียงผู้ร่วมงานโดยมีผู้นำคริสเตียนไทยเข้ารับผิดชอบในการกำหนดนโยบายการดำ-
 เนินงานเผยแพร่ศาสนาอย่างเต็มที่ภายใต้ศักราชคริสตจักรในประเทศไทย

จากการศึกษาจึงพบว่า การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนในรูปแบบและ
 วิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะบรรลุผลทางด้านศาสนาเป็นสำคัญนั้นกลับเป็นวิธีการที่นำผลดีมา
 สู่สังคมไทยในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมากกว่าการเผยแพร่คริสต์ศาสนา
 ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนยินดีที่จะรับวิธีการอันเป็นสื่อมากกว่าตัวเป้าหมาย
 ที่แท้จริง

คุนยวิทย์ทรพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   The Growth of Christian Organization and its
                                  Impact on Thai Society from 1828 - 1957 A,D,
Name   Miss Krishna Rangsiyanan
Thesis Advisor   Associate Professor Titima Phitakpraiwan
                                  Dr. Maen Pongudom
Department   History
Academic Year   1981

ABSTRACT

It was during the period 1828 to 1957 that Protestant Christianity laid its foundations in Thailand. This foundation began with the work of a few Western missionaries who came to Thailand to spread their religion.

The first missionaries who came to Thailand worked as independent missionaries. However, as missionary work expanded the Board of Foreign Missions in the United States began to assist the work in Thailand both financially and by sending missionaries.

As a result of the work of the Board of Foreign Missions, missions in Thailand expanded and for the first time mission stations were opened throughout Thailand, in the North, in the South, and in the Central regions.

Years later, as a result of mission expansion, there was increased emphasis on the need for a central coordinating body

that would promote greater unity between the various missions stations. Thus, in 1934 the Church of Christ in Thailand was founded. After the founding of the Church of Christ in Thailand, the Thai Christians themselves were encouraged by the missionaries to take a larger role. Thus, in 1957 the role of the missionaries was reduced so that the Thai Christians played a larger part in developing Church policy and evangelism in the Church of Christ in Thailand.

From investigation we learn that the expansion of Christian organizations in various forms that were meant to attain the religious goals of the missionaries had important impact on Thai politics, economics, and society. Its impact in these areas was actually greater than its religious impact. This indicates that the Thai people were more willing to accept the methods of the missionaries more than they were willing to accept missionary purposes.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

ขอคิด บำเพ็ญความดีอันเป็นประโยชน์ของอาจารย์ธิดิมา พัทธโกไพรวรรณ และ อาจารย์แมน พงศ์อุดม ในส่วนของอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งให้การดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เป็นสิ่งที่ส่งผลให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้เขียนขอจารึกพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ความกรุณาของอาจารย์หมวก ไชยลังการักษ์ ในด้านการให้คำแนะนำ กำลังใจ ตลอดจนการให้ยืมเอกสารพวกหนังสือต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่องานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นับตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนกราบขอพระคุณไว้ ณ ที่นี้

สำหรับวิทยาลัยพายัพเชียงใหม่ ที่ผู้เขียนประจำอยู่ได้ให้การสนับสนุนด้วยดี ตลอดเวลา โดยเฉพาะท่านอธิการบดี ดร.อำนวย ทะพิงค์แก ผู้เขียนกราบขอพระคุณ ด้วยความเคารพอย่างสูง

ในส่วนของเอกสารและหนังสือต่าง ๆ อันมีความจำเป็นต่องานเขียนเป็นอย่างดี ผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณ อาจารย์เฮอริเบิร์ต สวอนสัน หัวหน้าแผนกจดหมาย เหตุ วิทยาลัยพายัพเชียงใหม่ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ทุก ๆ คนที่คอยบริการเป็นอย่างดี

กำลังใจและความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ และบรรดาพี่ ๆ ซึ่งผู้เขียนนิยามใจมิได้ โดยเฉพาะพี่พรณี และอุ๋ เพื่อนที่คอยช่วยเหลือด้วยกายใจเต็มใจ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยความช่วยเหลือและให้กำลังใจด้วยดีเสมอ มาจาก พี่ใหญ่ และลูกวิว รวมทั้ง คุณแม่ และบรรดาญาติพี่น้องทุกคน.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๖
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๑๑
กิตติกรรมประกาศ	๗
บทนำ	1
1. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ขององค์กรคริสเตียนในประเทศไทย	6
ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของมิชชันนารี	
วิวัฒนาการของคริสตจักรโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย	
2. การดำเนินงานของมิชชันนารี	24
1. ลักษณะการดำเนินงานของมิชชันนารี	
1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมิชชันนารีกับรัฐบาลไทย	
1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมิชชันนารีกับประชาชนชาวไทย ..	
2. การจัดรูปแบบองค์กรของมิชชันนารี	29
3. บทบาทของมิชชันนารีในด้านการแพทย์และการศึกษา	41
3.1 ทางด้านการแพทย์	
ก. สภาพการณ์ทั่วไป	
ข. หมอและการรักษาแบบไทยเดิม	
ค. การแพทย์แบบตะวันตก	
(1) การป้องกันโรค	
(2) การบำบัดโรค	
(3) การศึกษาวิชาแพทยศาสตร์แบบตะวันตก ..	
3.2 บทบาททางด้านการศึกษา	

บทที่

หน้า

3. ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของมิชชันนารี	45
1. ผลตามวัตถุประสงค์ของมิชชันนารี	
(1) ช่วงแรก (พ.ศ. 2371 - 2404)	
(2) ช่วงที่สอง (พ.ศ. 2404 - 2477)	
(3) ช่วงที่สาม (พ.ศ. 2477 - 2500)	
2. ผลที่มีต่อสังคมไทยในต่าง ๆ	60
(1) ทางด้านการเมือง	
(2) ทางด้านเศรษฐกิจ	62
ก. การบรรเทาทุกข์ของประชาชน	
ข. การก่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ	
(3) ด้านการศึกษา	
(4) ผลที่มีต่องานในด้านสาธารณสุข และการแพทย์	67
ก. การรักษาโรคโดยทั่วไป	
ข. การป้องกันโรคระบาด	
ค. การหุงครรภ์แผนปัจจุบัน	
(5) สังคยและวัฒนธรรม	72
ด้านความเชื่อ	
ภาษา	
4. ประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรคริสเตียนกับการเข้าเป็น	
คริสตศาสนิกชนของคนไทย	
บทสรุป	91
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	99
ประวัติผู้เขียน	101

บทนำ

การเข้ามาของมิชชันนารีชาวอเมริกันในประเทศไทยนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 วัตถุประสงค์แรกคือการเผยแพร่วิชิตศาสนาและเพื่อที่จะให้การเผยแพร่วิชิตศาสนาประสบความสำเร็จ มิชชันนารีได้ใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การให้การศึกษาศึกษาและการรักษาพยาบาลแก่ประชาชน จากวิธีการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการขยายตัวขององค์กรในรูปของสภานับต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการเผยแพร่วิชิตศาสนา ผลปรากฏว่าการขยายตัวขององค์กรดังกล่าวกลับประสบผลสำเร็จน้อยในแง่การกลับใจผู้คนใหม่มาเป็นคริสต์แต่มีผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของไทยที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น

การศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง "การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2371-2500" มุ่งที่จะศึกษาเพื่อให้เห็นการดำเนินงานของบรรดามิชชันนารีหรือผู้ประกาศศาสนาคริสต์เตียนนิกายโปรแตสแตนต์ซึ่งส่วนมากเป็นมิชชันนารีชาวอเมริกันจากคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนที่เข้ามาในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

โดยนับจากระยะแรกเริ่มที่มิชชันนารีเข้ามาเพียงจำนวนไม่กี่คนจนกระทั่งเกิดการขยายงานอย่างกว้างขวางซึ่งออกมาในรูปขององค์กรทางศาสนาที่สมบูรณ์และดำเนินงานอย่างมีระบบเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2477 (ค.ศ. 1934) และมีการดำเนินงานอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ซึ่งรู้จักในนามของสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย (THE CHURCH OF CHRIST IN THAILAND) หรือชื่อย่อคือ (C.C.T.)

ระยะเริ่มแรกที่มิชชันนารีเข้ามาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตกของไทยเราซึ่งเริ่มต้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเห็นได้อย่างชัดเจนขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันถือว่าเป็นสมัยแห่งการปฏิรูปประเทศในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการเข้ามาของบรรดามิชชันนารีในช่วงสมัยที่ใกล้เคียงกับการปรับปรุงประเทศของไทยเราผู้ที่มีส่วนอย่างมากคือพวกมิชชันนารี

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของพวกมิชชันนารีในศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในระยะแรกที่เข้ามาดำเนินการเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2371 -2500
2. เพื่อจะศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทและวิธีการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์หลักในการเผยแพร่ศาสนาของพวกมิชชันนารี ตลอดจนการขยายตัวขององค์กรคริสเตียนในภาคต่าง ๆ
3. เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของรัฐบาลตลอดจนชาวไทยที่มีต่อการเข้ามาเผยแพร่ศาสนาของพวกมิชชันนารี
4. เพื่อจะสรุปถึงผลจากการดำเนินงานของมิชชันนารีที่มีต่อสังคมไทยในคาบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ขอบเขตการวิจัย

เป็นการศึกษาถึงการดำเนินงานของชุมชนคริสเตียนเฉพาะนิกายโปรเตสแตนต์เท่านั้น ซึ่งได้เริ่มเข้ามาดำเนินการเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2371 จากการเข้ามาของมิชชันนารีจำนวนไม่กี่คนซึ่งเป็นการเข้ามาโดยอิสระจนกระทั่งขยายกว้างขวางเป็นการดำเนินการโดยคณะต่าง ๆ ดังเช่น คณะเพรสไบทีเรียน (PRESBYTERIAN) จากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งมิชชันนารีเข้ามาดำเนินการและได้ขยายขอบเขตกว้างขวางไปในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย จึงเกิดการจัดตั้งองค์กรเพื่อความเรียบร้อยในการดำเนินงาน ต่อมา มีการจัดตั้งสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทยในปี ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) เพื่อรวบรวมคริสเตียนไทยเป็นปึกแผ่นและมอบให้คนไทยรับผิดชอบงานมากขึ้น ส่วนองค์กรมิชชันนารียังดำเนินการอยู่จนกระทั่งการสลายตัวในปี ค.ศ. 1957 (พ.ศ. 2500) อันเป็นผลให้มิชชันนารีเปลี่ยนสถานะเป็นภราดรผู้ร่วมงาน และอยู่ในอำนาจบริหารของสภาคริสตจักรอย่างเต็มที่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาข้อมูลในประวัติศาสตร์ช่วงนี้ จะเห็นว่าพวกมิชชันนารีได้มีส่วนช่วยกระตุ้นให้รัฐบาลไทยในขณะนั้นเห็นความสำคัญของวิทยาการสมัยใหม่ที่มิชชันนารีนำเข้ามา ตลอดจนการริเริ่มงานบางอย่างของรัฐบาลมิชชันนารีได้มีส่วนช่วยเหลือและให้คำปรึกษา ดังนั้น จากการศึกษาในเรื่องนี้จะเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางศาสนากับการพัฒนาประเทศอีกทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงาน

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (HISTORICAL RESEARCH) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (DOCUMENTARY RESEARCH) และจะเสนอผลงานโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (ANALYTICAL DESCRIPTION) เอกสารที่ใช้ค้นคว้ามีทั้งเอกสารชั้นต้น (PRIMARY SOURCES) เช่น ใบบอก หนังสือโต้ตอบทางราชการ พระราชบัญญัติ และประกาศต่าง ๆ ของทางราชการ ตลอดจนบันทึกรายงานของพวกมิชชันนารีที่เข้ามาในประเทศไทยช่วงนั้น บันทึกรายงานการประชุมต่าง ๆ ของสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย และไมโครฟิล์มจากต่างประเทศของศูนย์กลางเพรสไบทีเรียนแห่งชาติ ส่วนเอกสารชั้นรอง (SECONDARY SOURCES) มีหนังสือเล่ม บทความ ความวารสารต่าง ๆ และวิทยานิพนธ์ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

หจช.	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
หวญ.	หอวชิรญาณ
ร.2	เอกสารรัชกาลที่ 2
ร.3	เอกสารรัชกาลที่ 3
ร.4	เอกสารรัชกาลที่ 4
ร.5	เอกสารรัชกาลที่ 5
ร.6	เอกสารรัชกาลที่ 6
กต.	เอกสารเขียนเล่มกระทรวงการต่างประเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย